సాహిత్య సరస్వతి

- చిల్లర భవానీదేవి
హైదరాబాదు

అవి నేను బాపట్ల సరస్వతీ మెమోరియల్ బాలికల పాఠశాలలో ఏడవతరగతి చదివేరోజులు. మా స్కూల్లో ప్రతిశనివారం సాయంత్రం రెండు పీరియడ్స్ సమయాన్ని కల్చరల్ స్టడీకి కేటాయించి ఆ సమయంలో ప్రముఖ వ్యక్తుల చేత ఉపన్యాసాలు ఇప్పించేవారు. పలువురు రచయితల వాక్కు వినే అవకాశం ఆవిధంగా నాకు బాల్యంలోనే లభించింది. తెలుగు లిటరరీ అసోసియేషన్ కార్యదర్శిగా ప్రముఖులను ఆహ్వానించి వారిచే ఉపన్యాసాలు ఇప్పించటం చాలాసార్లు జరిగింది. ఈకార్యక్రమాల్లో భాగంగా లక్ష్మీకాన్తమ్మగార్ని ఆహ్వానించటానికి వాళ్ళింటికి వెళ్ళినప్పుడు ఆవిడ తాదాత్మ్యంతో వీణను వాయిస్తున్నారు. నేను సంకోచంతో భయంతో వరండాలోనే ఆగిపోయి వీణాగానాన్ని వింటూ నిల్చుండిపోయాను. తర్వాత ఆమె లేచివచ్చి ఆదరంగా పలకరించి నా ఆహ్వానాన్ని అంగీకరించారు. అంతటి వ్యక్తి నాతో అలా ఆదరంగా మాట్లాడటం నాకు ధైర్యాన్నీ ఆనందాన్నీ కలిగించాయి.

తర్వాతికాలంలో చాలాసార్లు గంగాఝరి లాంటి వారి వాగ్ప్రవాహం వినటం జరిగింది. ఆ వాక్కులో తీక్షణత, ఆ వదనంలో ఉద్వేగం, ఆత్మవిశ్వాసం ఓ లక్ష్మీబాయినీ, మగువ మాంచాలను తలపింప జేసేవి. వారి ఉపన్యాసంలో చాలా అంశాలు, పదాలు నాకు పూర్తిగా అర్థం కాకపోయినా మళ్ళీ మళ్ళీ వినాలనిపించేది. వారితో తరచూ మాట్లాడే అర్హతగానీ, వయస్సుగానీ నాకు లేవు. బాపట్లలో పలువేదికలపై మన్ననలందుకునే వారిని గురించి క్రమంగా తెలిసిందినాకు.

మా నాన్నగారు కోటంరాజు సత్యనారాయణశర్మగారు లక్ష్మీకాన్తమ్మగార్ని 'అక్కయ్య' అని సంబోధించేవారు. ఆమె కూడా నాన్నగార్ని తమ్మునిలా సంభావించేవారు. అలా వారిని 'అత్తయ్యగారూ' అని పిలవటంమాకు అలవాటయింది. నాన్నగారికున్న సాహిత్యాభిలాష వల్ల మాకుటుంబం వారికి ఆప్తమై నాకు వారికి మరింతగా చేరువయే అవకాశాన్ని కల్పించింది.

కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారి 'స్త్రీహితైషిణి మండలి' నిర్వహించే వివిధ పోటీలలో బహుమతులు గెల్చుకున్న నన్ను వారు విశాల హృదయంతో వెన్నుదట్టి ప్రోత్సహించటం నేను మర్చిపోలేని అపురూపస్మృతి ! భారతీయసంస్కృతి గురించి మాట్లాడుతుంటే వారికి కాలవ్యవధికూడా గుర్తుండేదికాదు. సంస్కృతశ్లోకాలతో, భావావేశ ధోరణిలో అలవోకగా ప్రసంగిస్తుంటే ఆదమరిచి వినటం ఓ అనుభూతి. బాపట్ల టౌన్‌లో వారి

ఉపన్యాసం ప్రతిధ్వనించని స్కూలుగానీ, సంఘంగానీ, సమావేశ మందిరం గానీ లేదంటే అతిశయోక్తికాదు.

వృత్తిరీత్యా న్యాయవాది అయినా స్వయానా కవి, సాహిత్యాభిమాని అయిన నాన్నగారి వెంట వెళ్ళి లక్ష్మీకాన్తమ్మగారి ఉపన్యాసాలు చాలాసార్లు వినటం జరిగింది. వారు సంస్కృత తరగతులు ఆరంభించటం నాకు గుర్తుంది. వారిని విజయవాడలో శ్రీరంగం గోపాలరత్నం గారితో బాటు సన్మానించిన సభకు నేనూ వెళ్ళాను. ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి. అఖిల భారత రచయితల మహాసభ. కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ లాంటి గొప్ప సంస్థల పేర్లు వారిద్వారానే నాకు పరిచయం.

భారత స్వాతంత్ర్య రజతోత్సవాల సందర్భంగా విదేశీ పర్యటన చేసి తిరిగివచ్చినప్పుడు జరిగిన సన్మానసభలో వారుతమ అనుభవాలు వివరించగా విని ముగ్ధురాలినైనాను. ఆయా దేశాలలో భారతీయ సంస్కృతి పరమైన గౌరవ విశ్వాసాలతో కూడిన అనుభవాలను అందరికీ పంచిపెట్టిన తీరు నా మనసును ఆకట్టుకుంది. స్వదేశ సంస్కృతిపట్ల ఆత్మవిశ్వాసంతో కూడిన అభిమానం వారిది.

కవి సమ్మేళనాలలో కవుల కవితలు వింటూ నేనుకూడా కొన్ని కవితలు నా క్లాసు నోట్సుల వెనక పేజీలలో రాయటం అలవాటయింది. కవి సమ్మేళనాలలో లక్ష్మీకాన్తమ్మగారి నిండైన స్వరం - నాకు స్ఫూర్తినిచ్చే నాగస్వరం ! తనదైన ధీశక్తితో వారి వ్యక్తిత్వం నన్ను ఆకర్షించింది.

'కళాభారతి' కార్యదర్శిగా నాన్నగారు వివిధ సాహిత్య కార్యక్రమాలు ఏర్పాటు చేస్తున్నప్పుడు నేను కార్యనిర్వహణారంగంలో ప్రవేశించి వారికి సహాయపడేదాన్ని. 'కళాభారతి'కి లక్ష్మీకాన్తమ్మ గారందించిన సలహాలు, సహాయ సహకారాలు 'కళాభారతి' కొక చరిత్రను సృష్టించగలిగాయి. 'కళాభారతి' నాకొక దివ్య సాహితీలోకాలకు ద్వారాలను తెరిచింది.

నేను బి.ఏ. పూర్తి చేయబోయేముందే నా తొలికవిత (నవ్వు - ఆంధ్రజ్యోతి) కథ (1973) (స్వాతి - మారని ఆంతర్యం) ప్రచురితమైనాయి. నాకథకు బరంపురం 'వికాసం' వారు బహుమతి ప్రకటించినప్పుడు మనసారా అభినందించి నా సాహిత్యాభివృద్ధిని కాంక్షించిన విశాల హృదయిని వారు ! హఠాత్తుగా ఓసారి ఫోన్ చేశారు. రేడియో కార్యక్రమంలో కవిత చదవమని. నాకు ఆనందం కలిగింది. సరేనని ఆటైముకు వారింటికి వెళ్ళాను. నండూరి సుబ్బారావుగారి బృందం లక్ష్మీకాన్తమ్మ గారింట్లో కదంబ కార్యక్రమాన్ని రికార్డ్ చేశారు. 'కాలం' అనే నా కవితతో నా తొలిరేడియో పఠానాన్ని ప్రారంభింప జేశారు అత్తయ్యగారు. నా జీవితంలో చాలా మరపురాని అంశాలను తొలిసారిగా ప్రారంభించింది వారే కావటం నిజంగా నా అదృష్టమే !

ఆనాడు వారు తమ అమృత హస్తాలమీదుగా అందరికీ భోజనం వడ్డించారు. దానితో బాటు సరస్వతీ కటాక్షాన్నీ అందించారేమో ! నా జీవితంలో సాహిత్యారాధన ప్రధానాంశంగా మారింది. నాకున్న కొద్దిపాటి పరిజ్ఞానాన్ని వృద్ధి చేసుకుంటూ రచనావ్యాసంగాన్ని కొనసాగిస్తూ వచ్చాను. ఆ రేడియో కవిత చదివిన నాటినుండీ నన్ను కవయిత్రిగా అంతా గుర్తించటం మొదలు పెట్టటం నాకెంతో థ్రిల్లింగ్‌గా ఉండేది. నోట్సులలోని కథలు, కవితలు ప్రచురితమయి ప్రజల్లోకి వెళుతున్నాయి. వయసులో అనుభవంలో చిన్నదాన్నయినా నన్ను ప్రోత్సహించిన మంచి మనసున్న వ్యక్తుల్లో లక్ష్మీకాన్తమ్మగారు ముఖ్యులు.

1976లో ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయంవారు వారికి కళాప్రపూర్ణ ప్రదానం చేశారు. అప్పటికే 'వనిత'కు పలు వ్యాసాలు రాస్తున్నాను నేను! వనిత సంపాదకులు నాకో లేఖ రాశారు. లక్ష్మీకాన్తమ్మగారిని ఇంటర్వ్యూ చేయమని ఇలా నేను నిర్వహించిన తొలి ఇంటర్వ్యూ వారిదే కావటం విశేషం. అంతటి విశిష్ట వ్యక్తిని ఇంటర్వ్యూ చేయటం 'వనిత' వారు నాకిచ్చిన గౌరవం నేను అడిగిన ప్రశ్నలకు విలువైన సమాధానాలను నిజాయితీగా ఇచ్చి ఆదరించిన విదుషీ మణి ఆమె! ఆ ఇంటర్వ్యూలోనే నూతన రచయితలకు రాశికంటే వాశి ముఖ్యమనీ వాస్తవ దృక్పథంతో కలం పట్టాలనీ, స్వార్థంకోసం కాక, ధనం కోసం కాక సమాజానికి ఉపకరించే రచనలు చేయాలనీ ఇచ్చిన సందేశం నేనూ హృదయస్థం చేసుకున్నాను. ఆవిధంగా నా సాహితీ ప్రస్థానానికొక కరదీపికను వెలిగించి ఇచ్చారు ఆ ఓజోమూర్తి !

బాపట్ల 'కళాభారతి' ఆధ్వర్యంలో పరీధావి సంక్రాంతి సందర్భంగా నిర్వహించిన 'భువన విజయం'లో జమ్మల మడక, కరుణశ్రీ, వావిలాల, ధనకుధరం లతో లక్ష్మీకాన్తమ్మగారు మొల్లగా పాల్గొన్నారు. వారి అనర్గళ వాక్పటిమ, నాహృదయాంతర జ్యోతిస్సీమలను వెలిగించింది. ఆ కార్యక్రమానికి పనిచేసిన కార్యకర్తల్లో నేనూ ఉండటం గర్వకారణం. 1975 ప్రపంచ తెలుగు మహా సభల సందర్భంగా విశిష్ట కవయిత్రిగా వారు సన్మానింపబడినప్పుడు వారికి బహూకరింపబడిన తెలుగు సభల జ్ఞాపికను చూపించారు నాకు. చిన్నపిల్లలా నిర్మలమైన వారి హృదయం నాకు చిత్రంగా అన్పించేది అప్పుడప్పుడు. నాబాల్య విద్యార్థి దశల్లో వారి పరిచయం నింపిన సంఘటనలు చాలా ఉన్నాయి. నాకు తెలీకుండానే అవి నన్ను ప్రభావితం చేశాయేమో! నేను కార్యక్రమాల పట్ల సాహితీ వ్యాసంగం పట్ల ఆసక్తి చూపిస్తుంటే మా అమ్మగారు 'నువ్వు రెండో లక్ష్మీ కాన్తమ్మవవుతావా' అనేవారు. అంతటి శక్తి నాలో లేకపోయినా ఆ మాటేనాకు కొండంత ఉత్సాహాన్నందించేది.

ఉద్యోగరీత్యా హైద్రాబాదు నివాసినై వివాహమై ఇక్కడే స్థిరపడటం వలన తర్వాతి కాలంలో వారిని అప్పుడప్పుడు మాత్రమే కలవటం జరిగింది. నా వివాహానికి వారు

పద్యరత్నాలు చదివి ఆశీర్వదించారు. నా సాహితీ వ్యాసంగాన్ని కొనసాగించమని సలహానిచ్చారు. 1979లో నా కవిత 'ఆవేదన'కు వంశీ బర్కిలీ అవార్డు వచ్చినప్పుడు, సంగతి తెలిసి నేను బాపట్ల వచ్చినప్పుడు నాళం కృష్ణరాయ పీఠం పక్షాన ప్రేమగా సన్మానించారు. కవయిత్రిగా నా తొలిసన్మానాన్ని వారి అమృతహస్తాలమీదుగా అందుకోవటం నా అదృష్టం. మచిలీపట్నంలో జరిగిన ఆంధ్ర సాహిత్య అకాడమీ - కవయిత్రీ సమ్మేళనంలో పాల్గొనటానికి నన్ను ప్రోత్సహించి నన్ను సాహితీలోకానికి పరిచయం చేసిన సహృదయిని వారు !

చాలాసార్లు నా ఉత్తరాలకు ప్రేమగా జవాబు రాసేవారు. చిన్నకథ, కవిత ఏది రాసినా, ప్రచురితమైనా చదివి కలిసినప్పుడు అభిప్రాయం తెలిపేవారు. 1986లో నా తొలి కవితా సంపుటి 'నాలోని నాదాలు'కు ముందుమాట రాయటమేగాక ఆనాటి ఆవిష్కరణ సభలో నా కవితల్లోని అంతస్సూత్రాన్ని తన సహజ గంభీరశైలిలో ప్రేక్షకులకు పరిచయం చేయటం నేను మరువలేని మధుర సంఘటన.

నేను 1995లో నాళం కృష్ణరాయ స్మారక ధర్మనిధి పురస్కారాన్ని తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం నుండి అందుకున్నప్పుడు ఆనందంతో అభినందించి ఆశీస్సు లందించారు. నా ప్రతి రచన వారి అభిప్రాయంకోసం పంపేదాన్ని వారి 'మగువ మాంచాల' కావ్యంపై సమీక్షా వ్యాసాన్ని రాసినప్పుడు ఎంతో ఆనందించి ధన్యవాదాలు తెలుపుతుంటే వారి ఉదాత్త వైఖరికి విస్తుపోయాను.

వారి ఆరోగ్యం బాగాలేదని మేము దంపతులం చూడటానికి వెళ్ళాము. అంతటి ధీరగంభీరమూర్తి నా చేయిపట్టుకుని పక్కలో కూర్చోబెట్టుకుని కన్నీళ్ళు పెట్టుకోవటం నాకూ కళ్ళు చెమరింపజేసింది. అనారోగ్యం ఎంతటివారినైనా కుంగదీస్తుందేమో ! తర్వాత 20 రోజులకే హైద్రాబాదులో వారిగురించిన కడపటి వార్త అందటం నాకు విచారాన్ని కలిగించింది. సనాతన భారతీయసంస్కృతిని పోషించే యవనిక వాలిపోయింది.

'ఆంధ్ర సరస్వతి' బిరుదాంకితురాలు 'సాహితీరుద్రమ' లక్ష్మీకాన్తమ్మగారు రుద్రమలాగే జీవించారు. వారి సాహితీప్రకర్ష ఒక కోణమైతే నిలువెత్తు వ్యక్తిత్వం మరో మెరుపుకోణం. వారి అపార సాహితీవ్యాసంగ సాగరంలో నేనో బిందువునైనా కానేమో! కానీ వారు నాకిచ్చిన స్ఫూర్తి ఒక చైతన్య తరంగం! నిత్య నూతన ప్రవాహం ! సరస్వతీ కంఠాభరణంలోని పచ్చలపతకం తిరిగి యథాస్థానం చేరింది.

వారు నావంటి వారికిచ్చిన స్ఫూర్తి దీప్తిగా ఎన్నో సాహితీ దీపాలను వెలిగిస్తూ ఉంటుందనీ, వారితో నా పరిచయం నా జీవితంలో నేనిష్టపడే ఓ ప్రవృత్తిని నిండుగా నిలబెట్టిందనీ భావిస్తూ వారి దివ్య స్మృతికి అంజలి ఘటిస్తున్నాను.